

Cuprins

Volumul întâi

Capitolul I	5
Capitolul al II-lea	19
Capitolul al III-lea	44
Capitolul al IV-lea	70
Capitolul al V-lea	103
Capitolul al VI-lea	130
Capitolul al VII-lea	158
Capitolul al VIII-lea	185
Capitolul al IX-lea	216
Capitolul al X-lea	240
Capitolul al XI-lea	264

Volumul al doilea

Capitolul I	307
Capitolul al II-lea	345
Capitolul al III-lea	355
Capitolul al IV-lea	395
(Unul dintre ultimele capitole)	418
<i>Note</i>	459

N.V.
GOGOL
Suflete moarte

poem

Traducere din limba rusă și note
de Emil Iordache

POLIROM
2012

— Vreau să fac o cerere.

— Dar ce anume ați cumpărat?

— Mai întâi aș dori să știu dacă biroul respectiv se află aici sau în altă parte.

— Spuneți-ne mai întâi ce ați cumpărat și la ce preț, iar noi o să vă spunem unde-i, altfel nu se poate.

Cicikov își dădu seama pe loc că funcționarii erau pur și simplu curioși, ca toți tinerii slujbași, și voiau să-și dea importanța, exagerându-și atribuțiile.

— Ascultați, stimabililor, le spuse el, știu foarte bine că toate actele de vânzare-cumpărare, indiferent de preț, se fac în același loc, și de aceea vă rog să-mi arătați biroul cu pricina, iar dacă nu știți cu ce ocupă instituția dumneavoastră, o să ne interesăm la alții.

Funcționarii nu-i răspunseră nimic, doar unul dintre ei arătă cu degetul spre un colț al încăperii, spre o masă, la care stătea un bătrîn ce număra niște hîrtii. Printre mese, Cicikov și Manilov porniră drept spre el. Bătrînul era foarte cufundat în lucru.

— Dați-mi voie să vă întreb, spuse Cicikov cu o plecăciune, aici se încheie actele de vânzare-cumpărare?

Bătrînul își ridică ochii și spuse rar:

— Aici nu se încheie actele de vânzare-cumpărare.

— Dar unde?

— La secția actelor de vânzare-cumpărare.

— Și unde-i secția actelor de vânzare-cumpărare?

— La Ivan Antonovici.

— Dar unde-i Ivan Antonovici?

Bătrînul arătă cu degetul spre alt colț al camerei. Cicikov și Manilov porniră spre Ivan Antonovici. Ivan Antonovici le aruncă o privire piezișă peste umăr, dar imediat se cufundă din nou, și mai preocupat, în scrisul lui.

— Dați-mi voie să vă întreb, spuse Cicikov cu o plecăciune, aici este secția actelor de vânzare-cumpărare?

Ivan Antonovici părea să nu fi auzit și se adânci și mai mult în hirtoage, fără să-i răspundă. Se vedea de îndată că era un om ajuns la vîrsta înțelepciunii, nu un june flecar și ușuratic. Ivan Antonovici părea trecut binișor de patruzeci de ani; părul îi era negru, des; toată partea de mijloc a feței îi era țugulată înainte, avînd nasul ca prelungire; pe scurt, era una dintre fețele cărora în mod obișnuit li se spune rit de ulcior.

— Dați-mi voie să vă întreb, aici este secția actelor de vânzare-cumpărare? întrebă Cicikov.

— Aici, spuse Ivan Antonovici, apoi își întoarse din nou ritul de ulcior și se puse iar pe scris.

— Iată ce mă aduce la dumneavoastră: de la diferiți proprietari din acest județ, am cumpărat țărani pentru strămutare. Actul de vânzare-cumpărare îl am gata întocmit, rămîne să-l...

— Cei care au vîndut sînt de față?

— Unii sînt aici, de la alții am procură.

— Cererea ați adus-o?

— Am adus și cererea. Aș vrea... trebuie să mă grăbesc... poate, de pildă, s-ar putea încheia chiar astăzi treaba asta!

— Nici vorbă! Astăzi!? Astăzi nu se poate! spuse Ivan Antonovici. Trebuie să cercetăm, să vedem mai întii dacă nu sînt ceva interdicții.

— De altminteri, dacă-i să urgentăm lucrurile, aflați că Ivan Grigorievici, președintele, mi-e bun prieten...

— Ivan Grigorievici nu-i singur, mai sînt și alții, spuse cu asprime Ivan Antonovici.

Cicikov pricepu unde bate Ivan Antonovici și spuse:

— Nici alții nu vor rămîne în pagubă, am fost și eu slujbaş, știu cum stau lucrurile...

— Mergeți la Ivan Grigorievici, zise Ivan Antonovici cu o voce ceva mai blândă, să dea dispoziție cui trebuie, iar noi n-o să tergiversăm lucrurile.

Cicikov scoase din buzunar o bancnotă, pe care o puse în fața lui Ivan Grigorievici, dar acesta nu o observă absolut deloc și o acoperi imediat cu un registru. Cicikov voi să i-o arate, dar Ivan Antonovici, cu o mișcare din cap, îi dadu a înțelege că nu trebuie să i-o arate.

— Va conduce el la președinte! spuse Ivan Antonovici, făcu un semn cu capul și unul dintre sacerdoții din imediata apropiere, care adusese jertfe zeiței Themis cu atita râvnă, încit ambele mineci îi plesniseră în coate, lasind de mult capușeala la vedere, fapt pentru care primise la vremea sa gradul de registrator de colegiu, îi calăuzi pe prietenii noștri, precum Virgiliu l-a calăuzit pe Dante, și îi duse în biroul președintelui, unde nu se afla decit un fotoliu adânc, în care președintele stătea singur precum soarele, la masa pe care erau prisma imperială⁶⁹ și două cărți groase. În acest loc, noul Virgiliu simți atita venerație, încit nu îndrăzni nicidecum să facă un pas înăuntru și se retrase, arătîndu-și spatele ros ca o rogojină și cu o pană de gâină agățată de ea. Intrînd în birou, ei văzură că președintele nu era singur, avîndu-l alături pe Sobakevici, ascuns cu desăvîrșire de prisma imperială. Sosirea oaspeților stîrni exclamații, fotoliul prezidențial fu împlinș cu zgomot într-o parte. Sobakevici se ridică și el de pe scaun și se făcu astfel văzut din toate părțile, cu minile lui lungi. Președintele îl cuprinse pe Cicikov în brațe și biroul răsuna de pupături, se întrebă de sănătate, constatînd că pe amîndoi îi cam dureau șalele, boală pusă imediat pe seama vieții sedentare. Președintele părea să știe de la Sobakevici de cumpărături, pentru că începuse să-l

felicite, ceea ce la început îl cam puse în incurcătură pe eroul nostru, mai ales cînd văzu că și Sobakevici, și Manilov, cu care aranjase treburile între patru ochi, stăteau acum față în față. Totuși, îi mulțumi președintelui și, întorcîndu-se spre Sobakevici, îl întreba:

— Dar dumneavoastră cum o mai duceți cu sănătatea?

— Slavă Domnului, n-am de ce să mă plîng, răspunse acesta.

Și, într-adevăr, n-avea de ce să se plîngă: mai curînd o bucată de fier ar fi putut să răcească și să tușească decît acest moșier, clădit de mai mare minunea.

— Păi, întotdeauna ați fost vestit prin sănătate, spuse președintele, și răposatul părinte al dumneavoastră a fost om zdravăn.

— Da, doboră ursul de unul singur, răspunse Sobakevici.

— Mi se pare că și dumneavoastră ați putea să doborîți un urs, spuse președintele, dacă ați vrea să-l înfrunțați.

— Nu, n-aș putea, replică Sobakevici, răposatul a fost mai zdravăn decît mine. Și, oftînd, continuă: Nu, noi sîntem altfel de oameni. Să luăm de pildă viața mea. Vai de ea, parcă asta-i viața?...

— Dar de ce nu vă place viața pe care o duceți?

— Nu-i bine, nu-i bine, spuse Sobakevici, clătînd din cap. Judecați și dumneavoastră, Ivan Grigorievici: am peste patruzeci de ani și măcar o dată să mă fi îmbolnavit, măcar gîtul să mă fi durut, măcar un furuncul sau un buboi să-mi fi ieșit... Nu, nu-i a bine, odată și odată va trebui să plătesc pentru asta. Zicînd acestea, Sobakevici se cufundă în melancolie.

„Asta-i buna, se gîndiră în același timp Cicikov și președintele, și-a găsit de ce să se vaite!”

— Am o scrisoare pentru dumneavoastră, spuse Cicikov, scoțind din buzunar răvasul lui Pliuskin.

— De la cine? întrebă președintele și, după ce-o desfăcu, exclamă: Oho, e de la Pliuskin! Mai face și el umbră pământului. Ce soartă! Și doar a fost un om deștept, bogat! Iar acum...

— E un ciine, spuse Sobakevici, un pungas, și-a lăsat toți oamenii să crape de foame.

— Prea bine, prea bine, spuse președintele după ce citi scrisoarea, sint gata să fiu impu-ternicitul lui. Cind vreți să incheiați actul de vânzare-cumpărare, acum sau mai târziu?

— Acum, zice Cicikov, v-aș ruga s-o facem astăzi, pentru că mine aș vrea să plec din oraș. Am adus și listele, și cererea.

— Toate bune, voia dumneavoastră, dar noi nu vă lăsăm să plecați atât de repede. Actele vor fi incheiate astăzi, dar veți mai rămâne, totuși, la noi. Imediat dau dispoziție, spuse el, și, deschizând ușa cancelariei, ticsită de funcționari, care se prefăcură în albine harnice, împrăștiate pe la fagurii lor, numai dacă, bineînțeles, fagurii pot fi asemuți cu lucrările dintr-o cancelarie, întrebă: Ivan Antonovici e aici?

— Aici, îi răspunse o voce dinăuntru.

— Chemați-l!

Ivan Antonovici, ritul de ulcior pe care cititorii îl cunosc, se arată în birou și se înclină respectuos.

— Ivan Antonovici, ia dumneata toate actele lor de vânzare-cumpărare...

— Și nu uitați, Ivan Grigorievici, îl intrerupse Sobakevici, vom avea nevoie de martori, măcar de cite doi de fiecare parte. Trimiteți chiar acum la procuror, care-l om fără nici o treabă și stă pesemne acasă, iar treburile în locul lui le face greșierul Zolotuha⁷⁰, cel mai mare sperțar din lume. Inspectorul serviciului sanitar n-are nici el ce face și-l acasă, dacă nu cumva s-o fi dus la

cineva să joace cărți. Mai sint și alții, care stau aproape, ca Truhacevski⁷¹, Begușkin⁷², care fac degeaba umbră pământului!

— Chiar așa, chiar așa! spuse președintele și trimise îndată un aprod după ei.

— Vă mai rog, interveni Cicikov, să trimiteți după imputernicitul unei moșierese, de la care, de asemenea, am cumpărat. Este feciorul părintelui protopop Kiril, lucrează chiar la dumneavoastră.

— Sigur că da, trimitem și după el! zise președintele. Facem totul, dar să nu le dați nimic slujbașilor, asta vă rog eu. Prietenii mei nu trebuie să plătească. Zicind acestea, îl și dădu lui Ivan Antonovici o dispoziție, care nu-i căzu deloc bine acestuia. Cumpărăturile, se pare, îl impresionaseră în mod plăcut pe președinte, mai ales după ce văzuse că erau de aproape o sută de mii de ruble. Citeva minute îl privi pe Cicikov în ochi cu o expresie de mare mulțumire și, în cele din urmă, spuse:

— Așa, va să zică! Vad că ați cumpărat virtos, Pavel Ivanovici!

— Am cumpărat, îi răspunse Cicikov.

— Bună treabă, zău așa, bună treabă!

— Vad și eu că n-aș fi putut face alta mai bună. Oricum ar fi, omul nu și-a atins scopul vieții, dacă n-a pus în cele din urmă piciorul pe o temelie trainică și rămîne la nu mai știu eu ce himeră frivolă a tinereții.

Aici găsi prilejul foarte oportun să-i ocărăască de-a valma pe toți tinerii pentru liberalismul de care dădeau dovadă. Dar remarcabil e că în cuvintele lui se simțea o anumită lipsă de fermitate, de parcă își spunea singur: „Ehei, frate, minți, și încă zdravăn de tot!”. Nici măcar nu se uită la Sobakevici și Manilov, temîndu-se să nu citească ceva pe fețele lor. Dar se temea degeaba: fața lui Sobakevici rămase neclintită, iar Manilov, vrăjit